

מעדותו של משה טיומקין על אקציות בגטו בוצ'ץ' וההתמודדות עם הצורך לשרוד

טיומקין משה, יליד סטניסלבוב (Stanislawow), פולין, 1931. סטניסלבוב הייתה בפולין עד שנת 1939. ב-1939 השתלטה ברית המועצות על העיר, הסובייטים החרימו את החנות של משפחת העד. בקיץ 1941 פלשה גרמניה לבריה"מ, ומשפחת העד נשלחה לגטו בוצ'אץ' (Buczacz). העד ואביו ניצלו מאקציה, ברחו ליערות והצטרפו ליחידת פרטיזנים רוסית, שם היו עד לשנת 1944. בקיץ 1944 שיחרר הצבא האדום את האזור. לאחר השחרור עבר ממקום למקום עד שהגיע למחנה ילדים שנוהל על ידי "השומר הצעיר". בשנת 1947 ניסה משה בחוסר הצלחה לעלות לארץ ישראל באניה "אקסודוס". הוא הצליח לעלות בשנת 1948.

ש. אתה יכול לתאר קצת יותר את החיים בתוך הגטו?
ת. החיים בגטו היו קשים מאד. למעשה לא היה מה לאכול, אכלו כל מה שבא ליד. כולם התחלקו בהכל. הצפיפות היתה נוראה, איומה. היה כפור, לא היתה הסקה. צריך לקחת בחשבון ששם הטמפרטורות יורדות גם ל-25 ו-30 מעלות מינוס, איזור מאד קר. למעשה כל מה שהיה לאותה משפחה, משפחת אבי, זה מה שהיה. הוקמה בתוך הגטו משטרה יהודית, שאני אומר מפי שמועות, שהיה ספק מי יותר גרוע ומי פחות, מי מלשין ומי לא, והתחילה חשדנות הדדית. בעיתות מצוקה לא כולם תמכו בכולם. למעשה, כל התמונות והמחזות שהיום רואים, בין היתר פה ביד ושם, הם היו גם שם. אני לא יודע להצביע על העוצמה או על אירוע מיוחד, אבל הוציאו גברים לעבודה והם לא חזרו, והיו מתחבאים על מנת שלא יתפסו אותך ברחוב ויקחו אותך לעבודה ולא תחזור. היו יוצאים החוצה בשביל להביא אוכל מינימלי תמורת... למעשה המשפחה מהר מאד התרוששה, כי העבירו כל מה שהיה מעבר לגדר לגויים, כדי לקבל דברים בסיסיים מינימליים של לחם, קמח ומשהו מסוג זה. בתוך הבית, שדרך אגב, עכשיו לא מצאתי אותו למרות שחיפשתי אותו בביקור שהייתי שם, ולא מצאתי שום זכר. אני לא אומר שהוא איננו, אבל אני לא זיהיתי ולא הצלחתי למצוא אותו. חשוב לציין שאת הבית של סבא וסבתא במונטטז'יסקה מצאתי היום כבית גדול מפואר. כשאני אומר גדול ומפואר במונחים של שם זה בהחלט בית יפה. זו לא האכזבה שהיתה לי בבית הפרטי שבו נולדתי, שכל הזמן חשבתי שזו היתה וילה מפוארת של קומותיים וגן מפואר. הגן ישנו והוא באמת יפה, אבל הוילה זו מין חורבה קטנה, שמבחינה זו היתה אכזבה גדולה מאד, ואני מציין את זה, כי אולי זה קצת משנה את המבט לגבי ההתייחסות, שמה שהיה אז גדול ויפה ומפואר זה לא מה שאנחנו מכירים היום. גם הכל מוזנח וכל הסביבה נראית כמו

שהאוקראינים נראים היום - עלובים לגמרי, ושם גר גוי שגר שם מ-47 וטוען שגר שם מעבר לרחוב והכיר את המשפחה והוא גוי שמבוגר ממני בשבע שנים והוא קבל את הבית אחרי המלחמה מתוך טענה שהבית שלו במלחמה נהרס ובאיזור הזה באמת היו קרבות ונהרסו בתים. אם אני מדבר על בוצ'ץ' ועל מונסטז'יסקה ועל סטניסלב - הבית אם הוא צריך לבטא מצב כלכלי - במונטז'יסקה הוא היה הכי יפה, גדול, מפואר ובבוצ'ץ' בבית הזה הקטן התאספו כולם. צריך לזכור שבימים ההם הרצפות היו רצפות מעץ, פרקט, ומתחת לפרקט היה איזה מרתף קטן וכשהיתה אקציה כולם היו יורדים ומתחבאים במרתף מתוך תקווה שלא יגלו אותם. באחת האקציות, השניה או השלישית, שהיתה כנראה אקציה גדולה, כל בני הבית התחבאו בתוך המרתף הזה, הגרמנים בחיפוש מבית לבית מצאו את המרתף הזה והוציאו את כולם החוצה ויהודי אחד מבוגר שלא היה מהמשפחה היה לו קשה לצאת החוצה - בעטו בו, צעקו עליו ובסוף ירו בו בתוך המרתף והוא נפל עלי ואני שכבתי מתחתיו למעשה עד הערב, עד גמר האקציה. באותה אקציה חלק מהאנשים ירו בהם ברחוב בפתח של הבית, וביניהם אמא. באותה אקציה אבא לא היה, הוא היה מחוץ לגטו. כשהוא חזר, ולמעשה כל מה שנשאר זה אנוכי, למחרת או לילה אחרי זה ברחנו מהגטו. ברחנו לסביבה כפרית, ליערות. אחרי מספר ימים התחברנו - ופה אני לא זוכר בדיוק את הנסיבות - ליחידת פרטיזנים רוסית, שאלה אותם חיילים שלמעשה נסוגו ולא רצו ליפול בשבי ונכנסו ליערות, וביניהם גם היו משפחות, כי בתקופה ההיא הקצינים הרוסים שבאו וכבשו את האיזור ב-39 עד 41 הביאו אתם את המשפחות, בעיקר הקצינים, את הנשים והילדים. והם היו יחד אתם בתוך היערות. אסור לשכוח שאתם חיילים רוסים שנפלו בשבי גורלם לא היה שונה בהרבה מזה של היהודים. אני מדבר על סוף חורף 41, פברואר-מרץ, אני לא בטוח, מתחילה תקופת היערות.

ש. איך אתה מרגיש כילד צעיר, היית בן 11 - אמא נרצחה ואתה בודאי שמעת. ת. ראיתי. אחרי שיצאתי החוצה מן הבונקר ראיתי. הגופות היו ברחוב, ורק אחרי זה פינו אותם בשלב יותר מאוחר. את שואלת איך הרגשתי - אני לא יודע. קשה לי, למעשה אני לא מסוגל לשחזר. היום אני מגיב, נדמה לי, הרבה יותר קשה מאשר הגבתי אז. לציין דברים מסוימים - אני לא מסוגל.

ש. לא היה זמן להגיב, היתה תקופה שהיה קשה?

ת. ההתמודדות היתה לא רק של יום-יום אלא שעה-שעה, רגע-רגע. איך בורחים, איך יוצאים, איך מתקיימים, איך מתחברים למישהו? הנושא של גופות ברחוב זה כבר לא עשה רושם, ולכן להגיד איך הגבתי - אני פשוט לא יודע. לכן האירועים גם היו כל כך אינטנסיביים מבחינת הקצב, וגם אסור לשכוח עוד דבר אחד: זה לא רק אירוע פרטי שלך בלבד וכל הסביבה רגועה ואתה מגיב כפי שאתה מגיב - ברגשנות כזו או אחרת - זו התרחשות של סביבה שלימה, כולם נמצאים במצב דומה, כולם מגיבים בצורה דומה: הפניקה, ההיסטריה, הפחד, המלחמה

היא למעשה של כולם, ולכן - מי שהלך - הלך הבעיה מה נעשה מחר בבוקר, איפה אתה נמצא. כל מה שאני אומר זה מנקודת זמן וזוית של היום ולא של אז, ויכול להיות שמה שאני אומר היום הוא לא מדויק ולא בדיוק מה שהיה אז, אבל אין לי כלים אחרים אלא רק להתייחס בזוית ראייה של היום, שהיא אחרת. כל אחד חווה מה שחווה במשך השנים. ברחנו, כי זו היתה הדרך היחידה, לא להשאר במקום על מנת לההרג מחר. אני שואל את עצמי לא פעם אחת איך עשינו את זה.

מקור: ארכיון יד ושם 9372/0.3